

I ovädrets kölvatten

Säkerhet för hela familjen

Familjen Hammarberg lämnade Sverige sommaren 2010 för att segla jorden runt. Redan på Biscaya-bukten överraskades de av sitt livs värsta oväder till havs. Här berättar de om upplevelsen, och hur den har påverkat deras syn på säkerhet till sjöss.

TEXT OCH FOTO LINDA HAMMARBERG

Vågorna bryter över däck. Ludvig är kopplad med dubbla selar i olika riktningar för att inte sköljas överbord.

Vattnet forsar in över överbyggnaden, pressas upp under den trettio kilo tunga nedgångsluckan och in i båten. En sisådär tio liter i taget. Det är första och enda gången Mary af Rövarhamn har tagit in vatten, under tio års segling och nästan 30 000 sjömil. Det mesta landar på spisen och rinner ner i kölen, vilket jag är ganska nöjd med för stunden. Hade vi lutat åt andra hållet hade istället datorn, hårddiskarna och stora delar av elsystemet dränkts.

Vår då tvåårige son Otto är däremot inte alls nöjd. "Nej, nej det får inte rinna vatten från taket" säger han allvarligt och sträcker upp sina små händer och ger vattnet stopptecken. Jag berättar lugnande om läns pumparna som kan pumpa ut det dumma vattnet igen. Två manuella och en automatisk. Då ser han lite lugnare ut men blänger skeptiskt mot luckan varje gång en ny våg faller ner över oss. Min roll är att ha koll på läget under däck utan att skrämma upp barnen (dvd-spelaren går varm), medan Ludvig har fått det ädla uppdraget att rädda vad som räddas kan därute och däremellan hjälpa vindrodret hålla båten på kurs.

I 24 timmar pågår ovädet. 24 timmar utan en blund i ögonen. Barnen sover förvånansvärt bra, jag bullar upp med täcken och kuddar i sjökojerna så de inte ska slå sig vid en eventuell nedslagning. Vi har ingen vindmätare ombord, men vi uppskattar att det blåser runt 20 sekundmeter från sydost,

och vi är på väg mot La Coruna på Spaniens nordkust, från Ile d'Oessant utanför Brest i nordvästra Frankrike. Vi har varit ute i starkare vindar förut. Men den här gången är det inte vinden som är det stora problemet, det är vågorna. Korta, höga, branta vågor. Som tagna ur en serietidning. Jag har aldrig sett något liknande, och hoppas att jag aldrig behöver uppleva det igen.

Rädslan är värst

Allt löst spolats överbord. Vårt nya skraddarsyddasoltak som är surrat längs med mantaget, en utombordarhuva, ett vinchhandtag och en massa smågrejer från sittbrunnen. Däckskistorna vattenfylls och spisen blir helt obrukbar – den har inte hämtat sig än, nästan ett och ett halvt år senare. Allt blir saltdränkt. Men egentligen händer det inget allvarligt. Det är snarare rädslan för att det verkligen skulle hända något allvarligt som gör intryck på oss; det är ett stort ansvar att segla med barn. Och det är långt runt jorden.

Så här i efterhand är det lätt att säga att vi inte borde gett oss ut på Biscaya med rådande prognos. Det rådde trots allt kulingvarning i området. Men riktningen skulle vara till vår fördel och vi räknade med lindrig sjö eftersom vinden kom från ost. Och vi var ivriga att komma ner till Spanien efter att varit inblåsta i England i flera veckor. Det började dessutom bli sent på säsongen, slutet av augusti. Men när vågorna växte till sig och vinden vred emot borde vi fallit av och länsat rakt ut i Atlanten istället för att fortsätta på vår ursprungliga kurs. Vi fattade fel be-

CHECKLISTA: I en nödsituation

Efter ovädet på Biscaya upprättade familjen Hammarberg en checklista för vad som ska tas med i livflotten vid en eventuell nödsituation. All nödutrustning är placerad lättillgänglig, så den snabbt kan packas ner i en vattentät nödväska som förvaras precis vid nedgångsluckan. Den vattentäta nödsignaltunnan rymmer även småsaker som druvsocker, tändstickor, ficklampor och extra batterier till nödsändarna.

- ▶ Nödsignaltunna
- ▶ Vatten 2x20 liter
- ▶ Första-hjälpen-väska
- ▶ Nödväska
- ▶ Bärbar GPS/VHF
- ▶ Kikare
- ▶ Kompass
- ▶ Mobiltelefoner
- ▶ PLB (nödsändare)
- ▶ Proviant
- ▶ Satellittelefon
- ▶ SPOT (nödsändare)
- ▶ Strålkastare

slut, och klarade oss undan med några smärre förluster och en större ödmjukhet inför havets krafter. Det hade kunnat sluta betydligt värre.

Viktigaste lärdomen

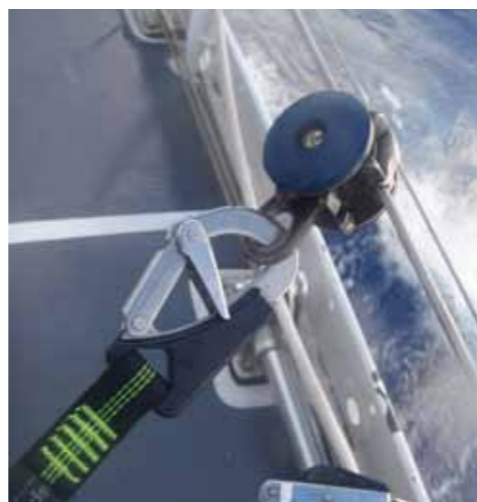
Ovädet på Biscaya följdes av många bra samtal om säkerheten ombord på Mary af Rövarhamn, och vad som måste förändras. Däckskistorna måste dräneras, luckan tätas eller byggas om, satellittelefon aktiveras och checklistor för nödsituationer skrivas. Men den riktigt stora lärdomen var att det inte spelar någon roll hur säker båt man har om besättningen fattar fel beslut.

Aktuell position: I skrivande stund befinner sig familjen Hammarberg på andra sidan jorden, på väg mot Australien för att tillbringa cyklonsäsongen på sydliga breddgrader. Deras aktuella position hittar du på www.symary.com.

Hur vågar ni? ➔

Mary af Rövarhamn är utrustad med en självvrätande livflotte från Viking.

Familjen Hammarberg använder alltid säkerhetssele och livlina till havs. Livlina är i sin tur kopplad till den säkerhetsvajer som löper från för till akter på båten.

En välutrustad första-hjälpen-väska förvaras i trappen, alltid nära till hands om olyckan skulle vara framme.

Två Solas-godkända livbojar med tillhörande livbojsljus finns på båten.

Film kan göra underverk när de vuxna behöver koncentrera sig på annat. Men det gäller att hålla på trumfkortet tills det verkligen behövs.

Lazy bags, en kombination av lazy jacks och bomkapell, har underlättat segelhanteringen på båten lika mycket som ett rullsegel.

Tack vare SPOT satellitsändare den kan vi se familjen Hammarbergs aktuella position direkt på deras blogg www.symary.com. SPOTen fungerar också som nödsändare.

Familjen Hammarberg tipsar

SÅ FÅR DU ETT SÄKRARE BÅTLIV!

- Ha aldrig bråttom
- Reva i god tid
- Gå aldrig ut på en kulingvarning
- Använd flytväst, säkerhetssele och livlina
- Lämna inte hamn utan möjlighet att kalla på hjälp
- Använd bombroms eller annan preventer vid läns
- Ha säkringar till alla apparater i ditt elsystem
- Stäng ventilen till gasolflaskan när den inte används

Ett säkert båtliv är ett roligare båtliv

”Hur vågar ni?” Den frågan får vi ofta. Att segla med små barn ombord är ett stort ansvar, det vet vi. Men frågan är om det är farligare än det vanliga livet hemma i Sverige. Ombord på båten är riskerna kända och begränsade, vilket gör det enklare att vidta lämpliga åtgärder för att undvika dem.

Den stora skillnaden är att om något allvarligt verkligen händer ute till havs så är hjälpen långt borta. Och då måste vi klara oss själva. För även den försiktige kan överraskas och då gäller det att vara väl förberedd.

Om olyckan är framme

Vi har deltagit på diverse kurser och föredrag för att lära oss hantera olika medicinska situationer. Och båten är utrustad med ett skeppspotek som heter duga. Vår skeppsläkare har generöst delat med sig av sin kunskap i hur och när man ska använda alla de möjliga preparat vi har ombord. Ja, han och hans fru, som också är läkare, arrangerade till och med en privat li-

ten ”sykurs” inför avsegling. Att skeppsläkaren dessutom ställer upp med support via telefon dygnet runt är en stor trygghet.

I en nödsituation

Mary af Rövarhamn utrustades inför avsegling med en ny självvrätande livflotte från Viking, två olika nödsändare och en satellittelefon. Efter ovädret på Biscaya upprättade vi en checklista för vad som ska tas med i livflotten vid en eventuell nödsituation.

Listan är inplastad och sitter placerad bredvid vid nedgångsluckan, och innehåller även information var i båten varje sak är placerad. Satellittelefon och bärbar VHF/GPS förvaras i sin laddare och används också till vardags – på så sätt är vi redan bekanta med hur utrustningen ska användas.

En bra försäkring

Vi känner oss väl förberedda för en eventuell nödsituation, men vi är smärtsamt medvetna om att det kan uppstå situationer som vi inte kan hantera ombord. Och då är det

skönt att veta att vi har en bra reseförsäkring från Europeiska, som även ersätter räddning i en nödsituation.

I likhet med andra försäkringar hoppas vi naturligtvis att vi aldrig behöver använda den. Båten är försäkrad hos Pantaenius.

En trygg båt

Att vara väl utrustad för en nödsituation är viktigt, men det bästa är om man kan undvika svåra situationer helt och hållet. En båt man känner väl, och som är anpassad för de vatten man seglar på är en bra start.

Mary af Rövarhamn är en 40 fots stål-ketch av typen Joshua. Båttypen designades för att delta i världens första ensamkappsegling runt jorden och är byggd för att segla säkert och bekvämt i alla väder på alla vatten.

Vi har seglat mer än 30 000 sjömil med Mary af Rövarhamn sedan vi köpte henne på Teneriffa för snart tio år sedan, och kan inte tänka oss en säkrare båt. All rigg, och däcksutrustning är överdimensionerad och

samtliga genomföringar har påsvetsade rör som går upp över vattennivån.

Se upp för bommen!

Vi länsar ofta fram med utspirade segel i kraftiga passadvindar och hög havsdyning, dygn efter dygn. Att undvika ofrivilliga gippar under dessa förhållanden är svårt. Vi använder därför bombromsar, som tillåter bommen att gippa men med reducerad hastighet, och undviker på så sätt skador på både båt och besättning. Vi är också noga med att reva i god tid, för att minska belastningen på både båt och utrustning.

Stanna ombord!

Mary af Rövarhamn är försedd med livbojar, livbojsljus, kastlina och en fast badstege på vardera sidan, men att trilla överbord är ändå förknippat med direkt livsfara till havs. Att vända båten kan ta tid, och en person försvinner snabbt ur sikt i havsdyning. Därför använder vi alltid säkerhetssele och livlina, som är kopplad till de säkerhetsvajer

rar som löper från för till akter på vår båt.

Vi har aldrig trillat överbord till sjöss, men vi har tappat åtskilliga dynor, fendorar och dylikt som gett bra övningstillfällen för en man-över-bord manöver. Barnen har däremot fallit i från både jolle och brygga – i samtliga fall med flytväst på och utan större dramatik eftersom de är vana vid att bada med flytväst på.

Långt från brandkåren

En brand till sjöss är vår stora mardröm. Och det behövs så lite. Vi har redan haft brand ombord två gånger i våra seglarliv. Den ena gången i samband med ett fel på fotogenköket och den andra gången på grund av kortslutning i en kabel. Båda gångerna har elden kunnat stoppas innan hela båten var antänd.

I dag har vi tvåpoliga huvudströmbrytare och säkringar till allt. Fotogenen är utbytt mot gasol, som kontrolleras med gaslarm som är kopplat till en automatisk fjärravstängningsventil. Brandfiltren hänger på sin

plats bredvid spisen, och både pulversläckare och kolsyresläckare finns ombord. I motortrummet hade vi gärna haft ett automatiskt sprinklersystem, kanske blir det också så en dag.

Utrustning som håller

Säkerhetsutrustning och säker utrustning är två olika saker. Men båda lika viktiga. Vi seglar mer under bara några månader än vad den normale fritidssegelaren gör under hela sin livstid. Och då är det viktigt att grejerna håller. Ett skadat stag, ett skrotat segel eller en krossad ruta kan snabbt förvandlas till en nödsituation under fel omständigheter.

Ett faktum som inte bara kräver att man väljer sin utrustning med omsorg, utan också att man kontrollerar och byter ut den med jämna mellanrum. Vi har för vana att gå igenom riggen och motorn inför varje lång etapp, eller ännu oftare om vi tror det behövs.

Flytväst är lika med frihet för barnen på Mary af Rövarhamn. Med den på är de fria att göra nästan vad de vill. På så sätt förknippas flytvästen med något positivt.

Viktigaste förutsättningarna för ett säkert båtliv

- 1 Besättningens kompetens
- 2 Båtens konstruktion
- 3 Säkerhetsutrustning
- 4 Utrustning som håller

Familjen Hammarberg har nyligen upptäckt sprickor i flera av vantens ändterminaler, sannolikt orsakade av korrosion. Gränsen för sprickorna har de markerat med en vattenfast penna, för att lättare kunna se om sprickorna växer. Väl framme i Australien planerar de att byta ut hela den stående riggen.

Ofrivilliga gippar kan orsaka allvarliga skador på både båt och besättning. Familjen Hammarberg har minimerat risken med hjälp av bombromsar från Wichard.

En båt man känner väl, och som är anpassad för de vatten man seglar på är en av de viktigaste förutsättningarna för ett säkert båtliv.

Den 350 sjömil långa passagen över Biscaya-bukten är fruktad bland många långseglare.

➔ Båten kan hanteras på en person

Med en liten besättning som vår är det viktigt att kunna hantera båten på egen hand, framförallt om någon skulle skada sig eller falla överbord. Men också för att frigöra tid till annat.

En lätthanterlig båt minskar också risken för skador, på både båt och besättning. Tack vare utrustning som autopilot, vindroder, rullsegel och lazybags kan vi under de flesta omständigheter segla Mary af Rövarhamn på en person. Ett par självskotande vinchar skulle underlätta ytterligare; vi sneglar lite på Seldéns nya reversibla serie.

Se, och bli sedd

Att veta exakt var man befinner sig är inte särskilt angeläget långt ute till havs, men desto viktigare varje gång vi närmar oss en ny kust. Vi använder elektroniska sjökort, koplade till en GPS. För oss som seglar med

små barn som ofta konkurrerar om uppmärksamheten är det viktigt att snabbt och enkelt kunna se exakt var vi befinner oss på kartan.

Vi har också två kompletta backup-system redo att kopplas in om det första slutar fungera. Och vi använder elektroniska sjökort från flera olika leverantörer, men C-maps kort har så här långt varit bäst. Någon radar har vi inte ännu, av ekonomiska skäl. Men väl en stor radarreflektor och en AIS som sänder ut vår position till samtliga båtar med AIS-mottagare.

Full koll på vädret

Att inte ge sig ut i oväder är alltid en bra grundregel. Vi planerar numera ingen rutt som inte går att ändra och tar alltid hänsyn till förhärskande vindar och strömmar. Vi laddar löpande ner väderprognoser via satellittelefonen.

I Stilla havet har vi dessutom haft hjälp av en personlig rådgivare som skickar oss löpande information om väder och vind i det området vi seglar. Bara genom att tillfälligt gå några grader nordligare eller sydligare kurs kan vi undvika otrevlige lokala fronter och ogynnsamma vindar.

Gott om tid

Ovädret på Biscaya var en nyttig läxa för oss. Och vi har sedan dess inte bara prioriterat att segla säkert, utan också bekvämt vilket ofta går hand i hand. En förutsättning för detta är att ha gott om tid. En stressad besättning är mer benägen att gå ut i dåligt väder, och pressar ofta båten för hårt. Vilket riskerar både båt och besättning. Säker segling är dessutom roligare, både för den som har ansvaret ombord och de som seglar med. Särskilt med små barn ombord.